

Tellija
Keskkonnaministeerium

Dokumendi tüüp
Aruanne

Kuupäev
November, 2015

Projekti nr
2015_0111

ÕHUKESTE PLASTKANDEKOTTIDE TARBIMISE UURING JA TARBIMISE VÄHENDAMISE MÕJU ANALÜÜS ARUANNE

Versioon 02
Printimise 2015/11/12
kuupäev
Koostatud: Kristiina Ehapalu, Merje Lesta
Kooskõlastatud: Marika Siht

Projekti nr 2015_0111

Skepast&Puhkim AS
Laki 34
12915 Tallinn
T +372 664 5808
F +372 664 5818
www.skpk.ee

SI SUKORD

1.	SI SSEJUHA TUS	4
2.	TÖÖ METOODI KA	5
2.1.	Valimi koostamine	5
2.2.	Küsimustiku koostamine	6
2.3.	Vaatluse läbiviimine	6
3.	UURI NGU TULEMUSED	8
3.1.	Küsitlus	8
3.2.	Vaatlus	12
4.	ÕHUKESTE PLASTKANDEKOTTI DE TARBI MI SE VÄHENDAMI SE ANALÜÜS	13
4.1.	Kandekottide keskkonnamõju	13
4.2.	Õiguslik taust	13
4.3.	Uuringu tulemuste kokkuvõte ja analüüs	14
4.3.1.	Alternatiivid ja maksumused	14
4.3.2.	Plastkandekottide tarbimine ja tarbijakäitumine	15
4.3.3.	Plastkandekottide hinnastamine	16
4.3.4.	Plastkandekottide maksustamine	16
4.4.	Võimalikud Eestis rakendatavad plastkandekottide tarbimise vähendamise meetmed ja mõjude analüüs	17
4.4.1.	Mõju majandusele	17
4.4.2.	Mõju elu- ja looduskeskkonnale	18
4.4.3.	Mõju regionaalarengule	18
4.4.4.	Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele	19
5.	KASUTATUD KIRJANDUS	20

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 94/62/EÜ võeti vastu vältimaks või vähendamaks pakendite ja pakendijäätmete mõju keskkonnale. Kuigi plastkandekotid loetakse kõnealuse direktiivi tähenduses pakenditeks, ei sisalda see konkreetseid meetmeid selliste kottide tarbimise osas.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2015/720, 29. aprillist 2015, muudeti direktiivi 94/62/ EÜ seoses õhukeste plastkandekottide tarbimise vähendamisega. Eestil on kohustus jõustada see 2016. a 27. novembriks.

Kõige rohkem tarbitakse plastkandekotte, mis on õhemad kui 50 mikronit (edaspidi „õhukesed plastkandekotid“) ja mida korduvkasutatakse paksematest plastkandekottidest harvemini. Seetõttu muutuvad õhukesed plastkandekotid kiiremini prahiiks ja visatakse sagedamini ära. Õhukestest plastkandekottidest suure osa moodustavad plastkandekotid, mis on õhemad kui 15 mikronit (edaspidi „eriti õhukesed plastkandekotid“), mida kasutatakse esmase pakendina lahtiste toidukaupade puhul või on nõutavad toiduhügieeni eesmärgil.

Direktiivi muudatuse jõustamiseks ja meetme väljatöötamiseks on väga oluline välja selgitada tegelik õhukeste plastkandekottide sealhulgas eriti õhukeste plastkandekottide tarbimine Eestis. Õhukeste plastkandekottide sealhulgas eriti õhukeste plastkandekottide tarbimise ala on ulatuslik ning hõlmab nii spetsialiseerimata (jaaketid) kui spetsialiseeritud kauplusi ja muid müügikohti.

Käesoleva uuringu eesmärgiks on kaardistada Eestis tarbitavate õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide sortiment ja kasutusvaldkonnad ning teha ettepanekuid tarbimise vähendamise võimalike meetmete osas ja hinnata nende ettepanekute mõju.

2. TÖÖ METOODIKA

Selgitamaks välja õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide tarbimist Eestis, viidi läbi küsitlus nii spetsialiseerimata kui ka spetsialiseeritud kaupluste jaekettides üle Eesti. Küsitluse valimi suuruseks oli 500 kauplust.

Spetsialiseerimata kaupluste jaekettide hulka kuulusid kõik suuremad ja tuntumad ketid Eestis:

- RIMI Eesti Food AS
- Maxima OÜ
- ABC Supermarket AS
- Grossi Toidukaubad
- Prisma Market AS
- ETK
- Stockmann AS
- Tallinna Kaubamaja AS
- R-Kiosk Eesti AS
- Eesti Statoil AS

Spetsialiseeritud kaupluste puhul hõlmati valimisse kauplused, mis kauplevad kodumasinatega, majatarvete, rõivaste, jalatsite, ehitusmaterjalide, farmaatsia- ja meditsiinikaupade, parfümeeriakaupade, jahi- ja spordikaupade, bürookaupade, raamatute, autokaupade ja lilledega.

2.1. Valimi koostamine

Valim koostati 500 kaupluse põhjal, mis paiknevad maakonnakeskustes. Kuna plastkandekottide tarbimise koguses mängivad suurimat rolli spetsialiseerimata kauplused, siis valiti 75% ulatuses valimisse spetsialiseerimata kaupluseid (375 tk) ja 25% ulatuses spetsialiseeritud kaupluseid (125 tk).

Eeldades, et plastkandekottide tarbimine sõltub kliendibaasi suurusest (rahvaarvust), jagati uurin-gusse kuuluvate kaupluste arv võrdeliselt maakonnakeskuses elavate inimeste arvuga¹ (vt Tabel 1). Erandiks on siinjuures Ida-Virumaa, mille keskus on Jõhvi, ent suurima elanike arvuga linn on Narva. Seega otsustati, et Ida-Virumaa puhul kuuluvad valimisse nii Jõhvi kui ka Narva. Selleks vähendati uurin-gusse kuuluvate kaupluste arvu Tallinna ja selle lähiümbruse arvelt.

Vastavalt Tallinna elanike arvule saadi spetsialiseerimata kaupluste arvuks 308. Kuna töö teosta-miseks valitud jaekettide kaupluseid nii palju ei olnud, kui esialgse valimi järgi tarvis oli, otsustati valimit täiendada samade jaekettide kauplustega Tallinna lähiümbruse keskustest. Valimisse arva-tud keskused olid: Saue, Keila, Saku, Kiili, Muuga, Maardu, Paldiski, Loo, Laagri, Laulasmaa, Haab-neeme, Jüri, Kehra, Kuusalu, Loksa, Kohila, Peetri, Püünsi, Aruküla, Kose, Raasiku, Aegviidu, Vaida, Muraste ja Hageri. Lõplikult saadeti küsimustik Tallinna ja selle lähiümbruse peale kokku 279 müü-gikohale.

¹ Statistikaamet, 2014. a andmed

Tabel 1. Küsitletavate kaupluste arv

Linn	Spetsialiseerimata kauplus	Spetsialiseeritud kauplus	Kokku
Tallinn ja Harjumaa väiksemad keskused	212	67	279
Tartu linn	54	18	72
Jõhvi vallasisene linn ja Narva	25	12	37
Pärnu linn	22	8	30
Viljandi linn	10	3	13
Rakvere linn	9	3	12
Kuressaare linn	7	2	9
Valga linn	7	2	9
Võru linn	7	2	9
Haapsalu linn	6	2	8
Paide linn	5	2	7
Jõgeva linn	3	1	4
Põlva linn	3	1	4
Rapla vallasisene linn	3	1	4
Kärdla vallasisene linn	2	1	3

2.2. Küsimustiku koostamine

Küsimustik koostati docs.google.com keskkonnas ning saadeti uuringus osalejatele meili teel. Aega vastamiseks anti 2 nädalat, mille järel saadeti neile, kes ei olnud veel uuringus osalenud, korduv-teavitust ja helistati läbi suuremate jaekettide vastavad kontaktisikud.

Küsimustikus küsiti plastkandekottide tarbimise kogust ühe aasta kohta. Küsimused olid järgnevad:

1. Kui palju (tk) tarbitakse aastas õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 50 mikronit)?
2. Kui palju (tk) tarbitakse aastas eriti õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 15 mikronit)?
3. Kui palju (tk) kulub aastas eriti õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 15 mikronit), mida kasutatakse pakendamisel toiduhügieeni eesmärgil?
4. Kui palju (tk) antakse aastas õhukesi (õhemad kui 50 mikronit) plastkandekotte klientidele tasuta?
5. Kui palju (tk) kulub aastas eriti õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 15 mikronit) puu- ja juurvilja pakendamiseks?
6. Kui palju (tk) antakse aastas eriti õhukesi (õhemad kui 15 mikronit) plastkandekotte klientidele tasuta?

Uuringu tulemused loetakse usaldusväärseks, kui vähemalt 50% küsitluse saajatest küsitlusele vastab.

2.3. Vaatluse läbiviimine

Lisaks küsitlusele teostati vaatlus perioodil 03.08–20.09.2015 Rimi, Selveri, Grossi, Maxima, Prisma ja Konsumi spetsialiseerimata kaupluste suuremates müügikohtades eesmärgiga toetada või täpsustada küsitluse kaudu saadud tulemusi ning jälgida tarbijakäitumist. Vaatlus viidi läbi 17 kaupluses Tallinnas ja selle lähiumbruses.

Vaatluse käigus selgitati välja nii tarbijate kui ka müüjate käitumine ning see, kui palju on plastkandekottide üldisest tarbimisest nõ vältimatut kasutust.

Vaatluse käigus pöörati tähelepanu järgnevatele aspektidele: a) millised on poekülastajatele kasutamiseks pandud õhukeste kilekottide asukohad, b) mida inimesed ise õhukestesse kilekottidesse pakendavad, c) mida teenindajad kassas täiendavalt õhukestesse kilekottidesse pakendavad, kui klient seda ise teinud ei ole.

Detailsemalt kirjeldab vaatluse ülesehitust ja vaadeldavaid aspekte alljärgnev tabel (vt Tabel 2).

Tabel 2. Vaatlusalused aspektid suuremates müügikohtades

Vaatlusalused aspektid kauplustes		
1. Õhukeste plastkandekottide asukohad kaupluses	2. Mida külastajad ise õhukestesse plastkandekottidesse pakendavad	3. Mida teenindajad kassas täiendavalt õhukesse plastkandekotti pakendavad (kui klient seda ise teinud ei ole)
a. kassa juures; b. piimatoodete lähedal; c. puu- ja köögiviljade lähedal; d. kaalukaubana müüdavate pähklite, rosinade jms juures; e. kaalukaubana müüdavate komide lähedal.	a. määrida võivad tooted; b. puu- ja köögiviljad; c. kaalukaubad (kommid, pähklid, rosinad jne); d. mitme sarnase toote puhul (kohukesed, kohupiim jne); e. klient pakib kõik ostud mitmesse õhukesse tasuta antavasse kilekotti; f. suure kilekoti ostmine kõikide ostetud kaupade pakendamiseks; g. paberkoti või riidest koti ostmine ostetud kaupade pakendamiseks; h. oma kilekoti kasutamine ostetud kaupade pakendamiseks; i. oma paber- või riidest koti kasutamine ostetud kaupade pakendamisel.	a. tööstuskaubad (sokid, sukad jne); b. väikesed tooted, kui neid ostetakse mitu tk (nt kohukesed, kohupiim jne); c. määrida võivad tooted; d. lihaletis (nt hakkliha, vorst, kala); e. topeltpakendamine (kõigepealt paberisse ja siis kilekotti – nt kala kalaletis); f. puu- ja köögiviljad.

3. UURINGU TULEMUSED

3.1. Küsitlus

Küsitlusele oodati vastama 500 kauplust. Vastuseid laekus 369-lt müügikohalt, mis moodustab 74% kõigist küsitletutest. Spetsialiseerimata kaupluste osas saadi vastuseid 298 müügikohalt, mis moodustab 79% ja spetsialiseeritud kaupluste osas laekus vastused 71 müügikohalt, mis moodustab vastavalt 57% küsitletutest. Kõige suurem vastanute osakaal oli Tartu linnas (78%), Pärnu ja Viljandi linnas (mõlemas 77%) ja seejärel Tallinnas ja Harjumaa väiksemates keskustes (76%). Laekunud vastuste üldine osakaal oli märkimisväärselt kõrge ning annab seetõttu adekvaatse hinnangu plastkandekottide tarbimise kohta üle Eesti.

Küsitlusele vastanute arvud nii spetsialiseeritud kui spetsialiseerimata kaupluste osas maakonna keskuste lõikes on esitatud allolevas tabelis (vt Tabel 3).

Tabel 3. Laekunud vastuste arv

Linn	Spetsialiseerimata kauplus	Spetsialiseeritud kauplus	Kokku	Vastamise %
Tallinn ja selle lähiümbruse keskused	178	35	213	76%
Tartu linn	46	10	56	78%
Jõhvi vallasisene linn ja Narva	15	9	24	65%
Pärnu linn	19	4	23	77%
Viljandi linn	8	2	10	77%
Rakvere linn	6	2	8	67%
Haapsalu linn	5	1	6	75%
Kuressaare linn	4	2	6	67%
Valga linn	5	1	6	67%
Paide linn	3	1	4	57%
Põlva linn	2	1	3	75%
Rapla vallasisene linn	2	1	3	75%
Jõgeva linn	2	0	2	50%
Kärdla vallasisene linn	1	1	2	67%
Võru linn	2	1	1	33%
KOKKU:	298	71	369	74%

Vastused laekusid peaaegu kõikidelt suurematelt kaupluste jaekettidelt, välja arvatud Maxima OÜ, kellega võeti korduvalt ühendust, kuid vastuseid ei saadud. Selver andis tarbitavate plastkandekottide koguse kogu ketti kuuluvate kaupluste kohta. Selveri andmete käsitlemisel jaotati saadud andmed valimisse kuulunud kaupluste vahel võrdselt, taandades plastkandekottide koguarvu eelnevalt valimisse kuuluvate kaupluste arvule.

Kuna spetsialiseeritud kauplused moodustasid plastkandekottide kogutarbimisest vaid väga väikese osa (0,4%), siis on küsitluse tulemuste esitlemisel spetsialiseeritud ja spetsialiseerimata kaupluste poolt esitatud andmed kokku liidetud (vt Tabel 4).

Tabelis 4 esitatud kokkuvõtlikest andmetest selgub, et tasuta antakse eriti õhukestest plastkandekottidest ära enamik ehk 97%. See tähendab, et ca 3,1 miljonit eriti õhukest plastkandekotti müüakse. Kas müügihind kajastub teiste toodete hinnas või eraldi, pole teada.

Puu- ja juurvilja pakendamiseks kulub aastas (64,8 milj tk) ligikaudu 56% tarbitavatest eriti õhukestest plastkandekottidest. Toiduhügieeni eesmärgil kasutatakse aastas (42,8 milj tk) ca 37% eriti õhukeste plastkandekottide kogutarbimisest (114,9 milj tk).

Kuna küsitluse tulemuste puhul ilmnes, et õhukeste plastkandekottide tarbimise arv on suurem kui eriti õhukeste plastkandekottide oma, siis eeldasime, et vastajad käsitlesid õhukeste plastkandekottide hulgas kõiki, mille paksus jääb alla 50 mikroni (sh eriti õhukesed plastkandekotid). Seega saime õhukeste plastkandekottide (15-50 mikronit) tarbimise koguarvuks 18,3 milj tükki ($133,2 - 114,9 = 18,3$). Selline tulemus on kooskõlas ka varem teostatud uuringutega. Analooget loogikat tuleks rakendada ka küsimusele nr 5 (*Kui palju (tk) antakse aastas õhukesi (õhemad kui 50 mikronit) plastkandekotte klientidele tasuta?*), kuid seda teha ei ole võimalik, sest tasuta antavate õhukeste plastkandekottide arv on 90,5 miljonit, mis ületab sellisel juhul üldse kogu tarbitud õhukeste plastkandekottide arvu. Eeldatavalt on vastajad nimetatud küsimust erinevalt tõlgendanud – osa on arvestanud õhukeste plastkandekottide hulka kõik plastkandekotid, mille paksus on väiksem kui 50 mikronit ning teised mitte. Seega ei saa lugeda usaldusväärseks tasuta antavate õhukeste plastkandekottide kogust.

Uuringu tulemustest selgus, et eriti õhukeste plastkandekottide tarbimine (114,9 milj tk) moodustab õhukeste plastkandekottide (15-50 mikronit) tarbimisest (18,3 milj tk) 84%, mis tähendab, et eriti õhukeste plastkandekottide tarbimine moodustab kogutarbimisest suurema enamuse.

Tabel 4. Aastane tarbitavate plastkandekottide kogus küsimuste lõikes

Nr	Küsimus	Miljonit tk
1	Kui palju (tk) tarbitakse aastas õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 50 mikronit)?	133,2
2	Kui palju (tk) tarbitakse aastas eriti õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 15 mikronit)?	114,9
3	Kui palju (tk) kulub aastas eriti õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 15 mikronit), mida kasutatakse pakendamisel toiduhügieeni eesmärgil?	42,8
4	Kui palju (tk) kulub aastas eriti õhukesi plastkandekotte (õhemad kui 15 mikronit) puu- ja juurvilja pakendamiseks?	64,8
5	Kui palju (tk) antakse aastas õhukesi (õhemad kui 50 mikronit) plastkandekotte klientidele tasuta?	90,5
6	Kui palju (tk) antakse aastas eriti õhukesi (õhemad kui 15 mikronit) plastkandekotte klientidele tasuta?	111,8

Küsitluse tulemusena saadud plastkandekottide tarbimine küsimuste lõikes on esitatud Tabelis 5. Võttes arvesse plastkandekottide kogutarbimise (133,2 milj tk/a, õhukesed ja eriti õhukesed plastkandekotid kokku) ja maakonnakeskustes elavad inimesed 2014. aastal, saab nimetatud arve omavahel jagades tarbitavate plastkandekottide arvuks ca 164 kilekotti inimese kohta aastas.

Tabel 5. Aastane tarbitavate plastkandekottide kogus (milj tk) maakonnakeskustes küsitluses esitatud küsimuste kaupa (1-6, vt Tabel 4).

Linn	1	2	3	4	5	6
Tallinn ja selle lähiumbruse keskused	79,85	70,97	26,74	43,64	59,04	68,18
Tartu linn	20,74	15,89	4,48	7,89	13,69	15,77
Jõhvi vallasisene linn ja Narva	9,84	8,63	3,39	5,51	7,19	8,66
Pärnu linn	5,95	4,91	2,56	2,39	3,13	4,82

Linn	1	2	3	4	5	6
Viljandi linn	3,86	3,29	1,17	1,34	2,00	3,29
Rakvere linn	2,38	1,95	1,19	1,11	1,36	1,96
Valga linn	1,55	1,50	0,61	0,55	0,69	1,34
Kuressaare linn	1,46	1,23	0,50	0,46	0,60	1,23
Paide linn	1,38	1,05	0,26	0,29	0,57	1,05
Võru linn	1,36	1,16	0,45	0,41	0,54	1,16
Põlva linn	1,33	1,20	0,47	0,42	0,54	1,20
Haapsalu linn	1,18	1,20	0,33	0,29	0,40	1,09
Rapla vallasisene linn	1,14	1,00	0,28	0,26	0,37	1,00
Jõgeva linn	1,03	0,92	0,21	0,19	0,28	0,92
Kärdla vallasisene linn	0,18	0,15	0,15	0,14	0,15	0,15

Tabelist 5 selgub, et suurim plastkandekottide kogutarbimine on Tallinnas ja selle lähiümbruses, millele järgnevad Tartu, Jõhvi ja Narva ning Pärnu. Kõige väiksem on plastkandekottide tarbimine Kärdlas, mis on ka igati eelduste kohane. Tallinn koos Harjumaa väiksemate keskustega moodustab seejuures plastkandekottide kogutarbimisest ca 60% ja Tartu puhul on see osakaal 15,5%.

Tabelis 6 on esitatud uuringu tulemused õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide aastase tarbimise osas inimese kohta. Maakonnakeskustes ja Tallinna lähiümbruse väiksemates keskuste rahvaarvud on võetud statistikaameti 2014. aasta keskmiste andmete alusel. Lisaks on välja toodud samad arvud tasuta antavate eriti õhukeste plastkandekottide kohta, kuna need moodustavad plastkandekottide kogutarbimisest suurema enamuse.

Tabel 6. Aastane tarbitavate õhukeste, eriti õhukeste ja tasuta antavate plastkandekottide kogus (milj tk) ning tarbimine inimese kohta

Linn	Tarbitud õhukeste plastkandekottide arv	tk/in	Tarbitud eriti õhukeste plastkandekottide arv	tk/in	Tasuta antavate eriti õhukeste plastkandekottide arv	tk/in	Tasuta antavate õhukeste plastkandekottide arv	tk/in
Tallinn ja selle lähiümbruse keskused	8,89	18	70,97	143	68,18	138	59,04	119
Tartu linn	4,85	50	15,89	162	15,77	161	13,69	140
Jõhvi vallasisene linn ja Narva	1,20	17	8,63	124	8,66	124	7,19	103
Pärnu linn	1,05	26	4,91	123	4,82	121	3,13	78
Viljandi linn	0,58	33	3,29	187	3,29	187	2,00	114
Rakvere linn	0,43	28	1,95	127	1,96	127	1,36	89
Valga linn	0,06	5	1,49	121	1,34	108	0,69	56
Kuressaare linn	0,23	17	1,23	94	1,23	94	0,60	46
Paide linn	0,33	41	1,05	130	1,05	130	0,57	71
Võru linn	0,19	15	1,16	93	1,16	93	0,54	43
Põlva linn	0,13	22	1,20	213	1,20	213	0,54	95
Haapsalu linn	0,08	7	1,20	107	1,20	107	0,40	39
Rapla vallasisene linn	0,14	28	1,00	196	1,00	196	0,37	74
Jõgeva linn	0,11	20	0,92	168	0,92	168	0,28	51
Kärdla vallasisene linn	0,03	9	0,15	50	0,15	50	0,15	50
Kokku:	18,27	23	114,96	142	111,82	138	90,55	112

3.2. Vaatlus

Vaatluse käigus jälgiti kaupluse küllastajate ja müüjate plastkandekottide tarbimist ja kasutamist käsitlevaid aspekte. Vaatluste käigus tehtud tähelepanekud on järgmised:

- Enamjaolt kõikides kauplustes paiknevad küllastajatele kasutamiseks pandud õhukesed plastkandekotid kassade juures ning puu- ja köögiviljade lähedal.
- Väga tihti paiknevad plastkandekotid ka piimatoodete lähedal ning kaalukaubana müüdavate pähklite jms ning kommide lähedal.
- Inimesed pakendavad ise õhukestesse plastkandekottidesse kõige enam puu- ja köögivilju ning ostavad väga tihti suure kilekoti kõikide ostude pakendamiseks kassa juurest.
- Väga tihti kasutatakse õhukesi plastkandekotte ka määrida võivate toodete pakendamisel, kaalukaupade puhul ja ka mitme sarnase toote ostmisel (nt kohukesed).
- Harvem kasutatakse kaupluses oma plast-, paber- või riidest kotti ostetud kaupade pakendamiseks.
- Paberkoti või riidest koti ostmist esines harva.
- Teenindaja pakib kassas peaaegu alati plastkandekotti ostetud tööstuskaubad.
- Lihaletis pakendatakse seal müüdavad tooted peaaegu alati plastkandekotti.
- Harvem pakivad teenindajad kassas plastkandekotti ka väiksemad tooted, kui neid ostetakse mitu tükki ja määrida võivad tooted.
- Topeltpakendamist esineb nt kalaletis - kõigepealt pakendatakse paberisse ja siis kilekotti.
- Kui kaupluse küllastaja pole eelnevalt puu- ja köögivilju plastkandekotti pakendanud, tehakse seda kassas teenindaja poolt harva.
- Paberkott on Rimi kauplustes küll võrreldes teiste kauplustega odavam, aga see ei ole piisavalt selgelt tarbijale nähtav.
- Üldiselt paikneb õhuke plastkandekott kassade juures tarbijale mugavamas kohas võrreldes paber- või riidekottide paiknemisega.
- Tarbija on üldjoontes harjunud valima plastkandekoti ja ta ei süvene nii selgelt hindadesse ja alternatiividesse.
- Rimi ja Selveri kauplustes esineb kassas teenindajate poolset täiendavat pakendamist (nt sokid, sukad, väikesed tooted, määrida võivad tooted jne) märgatavalt rohkem, kui Maxima kauplustes ning mõnevõrra rohkem ka kui Prisma kauplustes.
- Inimestele kasutamiseks pandud õhukeste plastkandekottide asukohad (piimatoodete lähedal, puu- ja köögiviljade lähedal jne) ei erinenud kauplusekettide lõikes oluliselt. Erinevus tulenes kaupluse suurusest - väiksemates kauplustes oli kaetud vähem asukohti.
- See, mida inimesed ise õhukestesse plastkandekottidesse pakendavad, ei sõltu kaupluse ketist ega suurusest. Pigem on siinkohal tegemist harjumusega.
- Kassalindi lõpus olevat plastkandekottide rulli kasutavad tarbijad aktiivselt. Seda kasutavad paljud kliendid oma kaupade pakendamiseks, kes ei ole soovinud osta plastkandekotti või kellel puudub endal kaasavõetud kott.

4. ÕHUKESTE PLASTKANDEKOTTIDE TARBIMISE VÄHENDAMISE ANALÜÜS

4.1. Kandekottide keskkonnamõju

Plastkandekottide valmistamiseks kasutatakse taastumatuid loodusvarasid (nafta, gaas, kivisüsi). Nende põletamine tekitab kasvuhoonegaase ning mitmeid ohtlikke aineid. Plastkandekotid lagunevad kergesti väiksemateks tükkideks, neist eralduvad mürgised ühendid jõuavad loomade ja lindude toidulauale ja sealt läbi toiduahela inimeseni. Lisaks ummistavad plastkandekottide jäätmed kanalistsioone tekitades probleeme reovee äravooluga.² Sellest hoolimata on plastkandekotid kerged, tugevad ning niiskuskindlad ning seetõttu mugavad kasutada ning tarbijate seas populaarsed. Uuringud^{3,4} on näidanud, et plastkandekoti asemel paberkoti eelistamine ei ole keskkonnamõju ja loodusressursside (energia, vesi) kasutamise seisukohalt otstarbekas. Samuti kasutatakse paberkottide tootmiseks mitmeid toksilisi kemikaale, mis tekitavad õhu- ja veesaastet. Kuna paberkott kaalub plastkandekotist rohkem, siis võib suureneva paberkoti kasutamisega ka üldine jäätmetek. Kui vaadelda aga paberkoti tervet elutsüklit Eesti kontekstis, siis enamik tarbitud paberkottidest kogutakse hiljem liigiti ja taaskasutatakse või suunatakse olmejäätmetega koos põletustehasesse. Olmejäätmete ladestamine prügilasse on Eestis alla 10%⁵ ja eesmärk on seda veelgi vähendada. Ehkki paberkottide tootmine on küllaltki energiamahukas, tasakaalustab selle keskkonnamõju hilisemalt asjaolu, et neid prügilas ei ladestata või kogutakse liigiti. Seetõttu on paberkotid keskkonnamõju osas plastkandekottidele alternatiiv.

Riigest kottide kasutamise puhul on tähelepanu juhitud asjaolule, et suur osa inimestest ei pese riidest poekotte väga sageli ning seega tekib nendesse kottidesse soodne elupaik mikroorganismidele, millel võib olla mõju inimese tervisele.

Kaubandusketis müüdavad biolagunevad plastkandekotid on üldjuhul biolagunevad ainult tööstuslikes tingimustes (temperatuuril ~70°C) ja seega ei ole selliste biolagunevate plastkandekottide kasutamisel tavalise plastkandekoti ees keskkonnamõju osas eelist. Ka võib kaubandusketis leida oksüdantide toimel lagunevaid plastkandekotte, mille näol ei ole tegu bioloogiliselt lagunevate kilekottide, vaid füüsikaliselt lagunevatega. Oksüdantide toimel lagunevad plastkandekotid ei ole seega keskkonnamõju seisukohalt paremad kui tavaliselt plastkandekotid.

4.2. Õiguslik taust

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi⁶ kohaselt peaksid liikmesriigid võtma meetmeid, et oluliselt vähendada õhukeste plastkandekottide tarbimist. Vähendamismeetmete puhul tuleks arvestada plastkandekottide tarbimise praegust taset. Direktiivi kohaselt on praegune õhukeste plastkandekottide ringlussevõtu määr väga väike ja tõenäoliselt lähitulevikus ei suurene. Seetõttu on direktiivis esitatud järgmised võimalused plastkandekottide tarbimise koguse vähendamiseks:

- 1) Majandushoobade kasutamine (nt hinnastamine, maksud ja lõivud);
- 2) Tarbijate teavitamine plastkandekottide keskkonnamõjust; tarbijate teadlikkust suurendavate programmide läbiviimine;

² Romulus, M-L. 2014. Eesti tarbijate hoiakud õhukeste plastkandekottide tasuta jagamise. Tallinna Tehnikaülikool, magistritöö, Lk 25.

³ Bell, K., Cave, S. 2011. Comparison of Environmental Impact of Plastic, Paper and Cloth Bags. Research and Library Service Briefing Note, paper 36/11

⁴ Romulus, M-L. 2014. Eesti tarbijate hoiakud õhukeste plastkandekottide tasuta jagamise. Tallinna Tehnikaülikool, magistritöö, Lk 53.

⁵ Olmejäätmete energiakasutuse tasu kehtestamise mõju analüüs, SEI 2014

⁶ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2015_115_R_0002&rid=25

Liikmesriikide võetavad meetmed plastkandekottide tarbimise vähendamiseks peaksid viima õhukeste plastkandekottide kasutamise püsiva vähendamiseni ega tohiks pakendijäätmete teket üldiselt suurendada.

Toidukaupade esmaseks pakendamiseks toiduhügieeni eesmärgil kasutatud eriti õhukeste plastkandekottide osas võivad liikmesriigid otsustada teha erandi.

Käesoleva direktiivi artiklisse 4 lisatakse järgmised lõiked:

Liikmesriikide võetavad meetmed sisaldavad üht või mõlemat järgmisest:

- võetakse meetmed, mis tagavad, et 31. detsembriks 2019 ei ületa aastane tarbimine 90 õhukest plastkandekotti inimese kohta ning 31. detsembriks 2025 ei ületa see 40 õhukest plastkandekotti inimese kohta või samaväärseid koguselisi eesmärke. Eriti õhukesed plastkandekotid võib riiklikest tarbimiseesmärkidest välja jätta;
- võetakse vastu õigusaktid, mis tagavad, et 31. detsembriks 2018 ei anta õhukesi plastkandekotte tarbijale kaupade või toodete müügikohas tasuta, välja arvatud juhul, kui rakendatakse sama tõhusaid meetmeid. Eriti õhukesed plastkandekotid võib nende meetmete kohaldamisalast välja jätta.

4.3. Uuringu tulemuste kokkuvõte ja analüüs

4.3.1. Alternatiivid ja maksumused

Võimalikud alternatiivid õhukestele ja eriti õhukestele plastkandekottidele, mida ka täna Eesti kaubandusvõrgus leiab, on:

- biolagunevad ja oksüdantide toimel lagunevad plastkandekotid,
- korduvkasutatavad plastkandekotid,
- riidest kotid,
- paberist kotid,
- võrkkotid.

Tallinna suuremate jaekettide kauplustes müügil olevate kottide hinnad on esitatud alljärgnevas tabelis (vt Tabel 7).

Tabel 7. Kandekottide orienteeruvad hinnad Tallinnas 2015. aastal

	Plastkandekott	Paberkott	Korduvkasutatav plastkandekott	Biolagunev plastkandekott	Riidest kott	Võrkkott
Rimi	0,19	0,10	0,99	-	0,79	1
Selver	0,15	0,19	0,69	-	-	1,99
Prisma	0,15	0,25	1	-	0,75	-
Maxima	0,10 / 0,06	-*	n/a	n/a	-	-

*papist ostukarp

Tabelist selgub, et õhukeste plastkandekottide hinnad kõiguvad 0,10-0,19 € vahel. Maxima puhul on müügil ka väiksem plastkandekott hinnaga 0,06 € (paksusega 25 µ). Võrkkotid puuviljade pakendamiseks on müügil Selveris ja Rimis ning nende hind erineb 100%. Võrkkotid on küll Selveris müügil, kuid esikohal on ikkagi plastkandekotid ja seega leiab võrkkotid kaubavalikust ülesse ainult teadlik klient. Riidest kotte suuremates jaekettides väga müügil ei ole, nende asemele on tulnud korduvkasutatavad plastkandekotid, mille hinnad jäävad vahemikku 0,69-1 €. Maxima oli ainuke kauplus, kus oli müügil ka biolagunev plastkandekott, kuid paraku ei olnud võimalik leida selle koti

hinda. Samuti olid Maximas müügil ka korduvkasutatavad plastkandekotid, kuid paraku ei olnud võimalik leida/teada saada nende kottide hinda.

4.3.2. Plastkandekottide tarbimine ja tarbijakäitumine

Käesolevast uuringust selgus, et keskmiselt tarbib Eesti inimene aastas 114 eriti õhukest plastkandekotti ning 28 õhukest plastkandekotti (vt Tabel 6). Uuringust selgus ka, et spetsialiseeritud kaupluste tarbimine moodustab kogu plastkandekottide tarbimisest marginaalse osa (ca 0,4%). Seega saab väita, et enamiku plastkandekottide tarbimisest moodustavad spetsialiseerimata kauplused (jaeketid). Suurematest jaekettidest jättis küsitlusele vastamata Maxima.

Käesolevas uuringus ei ole küsitletud kõiki müügikohti, mis tarbivad plastkandekotte, seega on kogu plastkandekottide tarbimine kindlasti suurem. Arvestades uuringu tulemusi, või hinnanguliselt olla keskmine plastkandekottide tarbimine inimese kohta aastas suurusjärgus ca 40 õhukest plastkandekotti ning 160-170 eriti õhukest plastkandekotti. Samasugusele järeldusele plastkandekottide tarbimise osas jõudis ka Eesti Kaupmeeste Liit, kes viis läbi vastava küsitluse oma liikmete hulgas ning selgus, et Eestis tarbitakse ühe inimese kohta 38 õhukest ja 171 eriti õhukest plastkandekotti.⁷

Võttes arvesse jaekauplustes müüdavate plastkandekottide hinnad (vt Tabel 7), selgub, et juhul kui õhukesed plastkandekotid tasustada täna kauplustes olevate hindade alusel (keskmine hind 0,15 €), siis oleks inimese aastane kulu õhukeste plastkandekottide peale ca 6 eurot ja eriti õhukeste plastkandekottide peale ca 24 €. Seetõttu ühe võimalusena plastkandekotid maksustada, peaks nende hind olema märgatavalt kõrgem kui praegu (nt 1-3 eurot/plastkandekoti kohta). Sellisel juhul võiks eeldada, et inimene tajub ostu sooritades plastkandekoti hinda ning järgmisel korral eelistab kasutada nt riidest kotti.

Mari-Liis Romuluse magistritööst⁹, mis uuris tarbijate hoiakuid õhukeste plastkandekottide tasuta jagamise osas, järeldus, et tarbijate hoiakud plastkandekottide tasuta jagamisse on negatiivsed ning leitakse, et plastkandekottide tarbimise piiramine on vajalik. Veel selgus, et tarbijad ei jätkaks kaupluses plastkandekottide kasutamist samal tasemel, kui kaupluses oleks pakkuda keskkonnasõbralikumat alternatiivpakendit. Ehkki Romulus toob oma magistritöös välja, et selliseid alternatiive ei ole, siis tegelikult on need olemas (riidest kott, biolagunev kott). Sellest võib järeldada, et inimesed ei ole teadlikud alternatiividest ning on pigem harjunud plastkandekotti ostma. AS Prisma Peremarketi turundus- ja kommunikatsioonidirektor Kadri Lainas kirjutab Ärilehes¹⁰, et ehkki biolaguneva ostukoti ja tavalise plastkandekoti hind on ühesuurune, jääb selle tarbimise osakaal endiselt väikseks. Rimis on seevastu paberkott odavam kui kilekott ja alates sellest ajast on paberist ostukottide müük kasvanud 15 korda, kuid kilekottide müügilangus ei olnud nii suur kui oodati¹¹. Sellest saab järeldada, et tarbija ei pööra niipalju tähelepanu plastkandekoti hinnale, sest see on teadaolevalt odav ning erilist efekti ostutšekil ei anna. Samuti ei pöörata kandekottide ostu sooritamise puhul tähelepanu alternatiivse kandekoti hinnale. Üks võimalus oleks alternatiivsete kesk-

⁷ Keskkonnaministeeriumi kodulehekül, <http://www.envir.ee/et/uudised/eesti-toetab-kilekottide-vahendamist>, viimati külastatud 11.11.2015

⁸ Õhukese plastkandekoti tarbimise puhul on arvestatud 40 plastkandekotiga aastas ning hinnaga 0,15 €/tk ja eriti õhukeste plastkandekottide tarbimise puhul arvestatud 160 plastkandekotiga aastas ning hinnaga 0,15 €/tk.

⁹ Romulus, M-L. 2014. Eesti tarbijate hoiakud õhukeste plastkandekottide tasuta jagamisse. Tallinna Tehnikaülikool, magistritöö, Lk 50.

¹⁰ Kaubandusketid müüvad aastas miljoneid kilekotte, Ärileht 07.11.2014, <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/kaubandusketid-muuvad-aastas-miljoneid-kilekotte?id=67047058>

¹¹ Kilekotid tasuliseks: poeketid selgitavad, mis neid seni takistas ühekordsete kilekottide jagamine lõpetada. Kasulik.ee, 10.09.2015, <http://kasulik.delfi.ee/news/uudised/kilekotid-tasuliseks-poeketid-selgitavad-mis-neid-seni-takistas-uehekordsete-kilekottide-jagamine-lopetada?id=72419819>

konnasöbralikumate kandekottide parem eksponeerimine, et seeläbi tarbijakäitumist muuta. Tarbija on harjunud plastkandekotti ostma ning tarbijakäitumise muutmiseks oleks vajalik teha põhjalikku teavitustööd.

4.3.3. Plastkandekottide hinnastamine

Juhul kui seni tasuta jagatavate õhukesed ja eriti õhukesed plastkandekotid hinnastada, tuleb arvestada ka seda, et kaupluses peavad olemas olema alternatiivsed ja käepärased variandid. Vastasel juhul võib tekkida ühiskonnas terav vastuseis ning eesmärki propageerida keskkonnasöbralikumat pakendamiseviisi ei saavutata.

Ligikaudu pooled tarbitud eriti õhukestest plastkandekottidest kasutatakse puu- ja köögiviljade pakendamiseks. Seega oleks üks tarbimise vähendamise võimalus leida sinna toimiv ja mugav alternatiiv. Ühe võimaliku alternatiivse variandina puu- ja köögiviljade pakendamiseks saaks kasutada võrkkotte. Alates 2014. aastast on Rimi kettides müügil korduvkasutatavad *hugbag*¹² võrkkotid, millele on Rimi keskkonnakampaaniate ajal ka reklaami teinud, kuid seni ei ole kliendid neid omaks võtnud.¹³ Võrkkottide kahjuks räägib see, et seda ei ole mugav kasutada kõikide puu- ja köögiviljade osas: eelkõige nt mullased juurviljad, viinamarjad, ploomid jms, mis võivad katki minna ning seega teised kaubad ära määrada. Käesoleva uuringu käigus läbiviidud vaatluse tulemusel võib öelda, et mullaste puu- ja köögiviljade osakaal kaubavalikus on väga väike ja kohati puudub üldse.

Käesoleva uuringu käigus läbiviidud tarbijakäitumise vaatluses selgus, et märkimisväärne osa kliente pakendab õhukestesse plastkandekottidesse määrada võivaid toiduaineid (nt kilepiim, kohupiim), jahu, suhkrut, aga ka lahtiseid küpsiseid, komme jms. Võrkkotti selliste kaupade alternatiivse pakendamisevõimalusena kasutada ei saa. Seega saab ühe võimaliku alternatiivina sellistel juhtudel jätkata õhukeste plastkandekottide kasutamist, aga asendada need nt biolagunevate plastkandekottidega.

2012. aastal korraldatud uuringus¹⁴ toodi välja aspekt, et kaubandusketid maksavad õhukeste plastkandekottide eest, mida nad ise klientidele tasuta edasi jagavad. Seetõttu võib eeldada, et tasuta plastkandekottide hind on sisse arvatud teistes kaupade hindadesse. Võttes arvesse aastase õhukeste ja eriti õhukeste plastkandekottide kogutarbimise Eestis (käesoleva uuringu tulemusel 133 miljonit) ning vastavalt eelpoolnimetatud uuringus käsitletud plastkandekoti hinda (8,31 € 1000 koti kohta), teeb see aastaseks kogukuluks üle 1,1 miljoni €. Kui plastkandekotid hinnastada, võiks eeldada, et kaupmehed ei jaga seni tasuta antavate plastkandekottide aastast kulu teiste kaupade peale, mille kliendid eneseteadmata kinni maksavad. Käesolevast uuringust tuli välja (vt Tabel 4), et juba täna müüvad kaubandusketid ca 3 miljonit eriti õhukest plastkandekotti, mille puhul ei ole teada, kas selle hind on juba arvatud teiste toodete hinnale lisaks või mitte.

4.3.4. Plastkandekottide maksustamine

Üheks võimaluseks plastkandekottide tarbimise vähendamiseks oleks plastkandekotid maksustada. Saadud tulu läheks riigieelarvesse. Maksu kehtestamisel suureneb maksu haldamisega seotud halduskoormus ja riigi järelevalve (Maksu- ja Tolliamet, Keskkonnainspeksioon). Eeldatavalt on plastkandekottidest saadav maks küllaltki väike ja seega tuleks analüüsida kulusid, mis on seotud maksu haldamisega ja vastavalt ka saadavaid tulusid.

¹² Vt <http://www.hug-bag.com/>

¹³ Kilekotid tasuliseks: poeketid selgitavad, mis neid seni takistas ühekordsete kilekottide jagamine lõpetada. Kasulik.ee, 10.09.2015, <http://kasulik.delfi.ee/news/uudised/kilekotid-tasuliseks-poeketid-selgitavad-mis-neid-seni-takistas-uehekordsete-kilekottide-jagamine-lopeta?id=72419819>

¹⁴ Eunomia, 2012. Assistance to the Commission to complement an assessment of the socio-economic costs and benefits of options to reduce use of single-use plastic carrier bags in the EU, lõpparuanne.

Nimetatud maksu kehtestamist võiks arutada pakendi ja pakendiaktsiisi seaduse muutmise käigus.

4.4. Võimalikud Eestis rakendatavad plastkandekottide tarbimise vähendamise meetmed ja mõjude analüüs

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/721 kohaselt peavad liikmesriigid võtma meetmeid, mis tagavad, et 31. detsembriks 2018 ei anta õhukesi plastkandekotte tarbijale tasuta, 31. detsembriks 2019 ei tohiks aastane tarbimine ületada 90 ja 31. detsembriks 2025 40 õhukeste plastkandekotti inimese kohta aastas. Uuringust järeldus, et Eestis on õhukeste plastkandekottide tarbimine väiksem (vt ptk 3.1) kui direktiivis määratud eesmärgid 2019. ja 2025. aastaks. Küll aga ei tohi 2018. aastast alates jagada õhukesi plastkandekotte klientidele tasuta ning seda peaks ka Eesti rakendama.

Võimalused Eestis rakendatavate meetmete osas plastkandekottide tarbimise vähendamiseks on järgmised:

- 1) Plastkandekottidele miinimumhinna kehtestamine (nt seniselt 0,15 €-lt nt 0,30 €-ni). See mõjutaks ostjaid kas plastkandekotte korduvkasutama või eelistama keskkonnasõbralikumaid alternatiive.
- 2) Tarbija teadlikkuse tõstmine (läbi teavitamis- ja teadvustamiskampaaniate) plastkandekottide keskkonnamõjust ning võimalike alternatiivide kasutamise osas.
- 3) Kasutamise piiramine. Esimese võimalusena võiks lõpetada plastkandekottide tasuta jagamise toidukauplustes kassalindi lõpus ning sellised plastkandekottide rullid eemaldada. Hetkel ei ole teada, kui suur mõju võib sellisest meetmest olla aastasele kogutarbimisele. Küll aga võimaldaks see suunata tarbijakäitumist. Romuluse (2014) uuringust selgub ka, et supermarketid ei soovi konkurentsi tingimustes riskida omaalgatuslike plastkandekottide tarbimise piiramise kampaaniatega, sest nii toimides kardetakse tekitada klientides paha-meelt. Seega peaks plastkandekottide hinnastamist või kasutamise piiramist reguleerima seadus.

Plastkandekottide keelustamine ei ole soovitatav olukorras, kus selgeid alternatiive jaekaubanduses müügil ei ole või on nende hind liiga kallis ja kasutamine ebamugav (nt võrkkotid alternatiivina puu- ja juurviljade või lahtiste toiduainete ning määrada võivate toiduainete pakendamiseks).

Võimalike Eestis rakendatavate tarbimise vähendamise meetmete mõju majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele on lähtunud Justiitsministeeriumi ja Riigikantselei poolt koostatud mõjude hindamise metoodikast¹⁵.

4.4.1. Mõju majandusele

Plastkandekottide hinna tõstmine kui sellega kaasnevalt viiakse läbi ka kampaaniaid tarbija teadlikkuse tõstmiseks ei suurenda kumulatiivselt leibkondade majanduslikke otsuseid. Kui keskmiselt kulutab Eesti inimene plastkandekottide ostmise peale aastas ca 6 €, mille eest saab osta tänase hinnataseme juures u 8 korduvkasutatavat plastkandekotti ning tekstiilkotti, mis on aastase tarbimise jaoks rohkem kui piisav. Keskkonnasõbralikumaid alternatiivi kasutamine (nt riidest kott) võib olla isegi kokkuvõttes säästlikum. Tõenäoliselt võib plastkandekottide hinna märkimisväärne tõstmine mõjutada mõne leibkondade tarbimisotsuseid, kuid mõju ei ole oluline.

¹⁵ Mõjude hindamise metoodika, http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf

Plastkandekottide hinna tõstmisel või nende tasuta jagamise piiramisel võib olla mõningane mõju ettevõtluskeskkonnale ja ettevõtete tegevusele, seda eelkõige plastitööstuse ettevõtetele. Eeldatavalt moodustab plastitööstuste plastkandekottide tootmine väga väikese osa, seega olulist negatiivset mõju nende ettevõtete majandustulemustele meetmete rakendamisel prognoosida ei saa.

Plastkandekottidele miinimumhinna kehtestamisel (juhul, kui kehtestatav miinimumhind on kõrgem kui seni), võib olla positiivne mõju kaupluste käibe ja kasumile. Kuna tegu oleks riiklikult kehtestatud miinimumhinnaga, siis võiksid kauplused nimetatud tulu kasutada näiteks alternatiivsete kandekottide (võrkkotid, riidest kotid, paberkott) hinna alandamiseks ja/või tarbijate keskkonnateadlikkuse tõstmiseks (nt läbi keskkonna kampaaniate). Sellisel juhul saaksid kauplused anda omapoolse panuse keskkonnateemade käsitlemisele ühiskonnas ning vähendada oma ökoloogilist jalajälge.

Kuna plastkandekottide hinna tõstmine oleks reguleeritud seadusega, siis võiks seda käsitleda analoogselt nagu tubaka- ja alkoholiaktsiisi, mille tulu laekub riigieelarvesse ning mida saaks sihtotsarbeliselt kasutada (nt keskkonnakampaaniate läbiviimine vms).

Plastkandekottide hinna tõstmisel ning nende kasutuse piiramisel ei ole mõju infoühiskonna arengule ega põllumajanduse, kalamajanduse ja toiduainete tööstuse arengule.

Meetmete rakendamisel võib olla mõningane negatiivne mõju halduskoormusele, seega peab vastavate meetmete ülevõtmiseks olema ette nähtud piisav aeg.

4.4.2. Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Plastkandekottide hinna tõstmisel ning seeläbi nende tarbimise vähendamisel on positiivne mõju elu- ja looduskeskkonnale. Eelistades keskkonnasõbralikumaid alternatiive plastkandekottidele väheneb ökoloogiline jalajalg.

Plastkandekottide kogus moodustab Eesti pakendijäätmetest väga väikese osa, seega ei ole ette näha pakendijäätmete koguse märgatavat vähenemist. 2012. a tekkis Eestis 197,3 miljonit tonni pakendijäätmeid.¹⁶ Kui hinnata õhukese plastkandekoti keskmiseks massiks 7 g¹⁷ ning eriti õhukese plastkandekoti puhul 1 g ja aastane tarbimine 50 miljonit õhukest ja 220 miljonit eriti õhukest plastkandekotti, on tekkinud jäätmete kogumassiks ca 570 tonni, mis moodustab kogu Eesti pakendijäätmetest marginaalse osa.

Plastkandekottide asemel paberkottide kasutamine võib kaasa tuua olmejäätmete koguse kasvu, kuna paberkotid kaaluvad plastkandekottidest rohkem. Jäätmete kogus meetmete rakendamisel suureneks ei tohi. Keskkonnamõju seisukohalt on eelistatud tekstiilist koti kasutamine.

Plastkandekottide tarbimise vähendamine aitab säästa taastumatuid loodusressursse (naftat), väheneb plastireostus maailmameres ja maismaal ning suureneb inimeste keskkonnateadlikkus, paranevad inimeste keskkonnavalused hoiakud ja väärtused.

Plastkandekottide tarbimise vähendamine parandab elukeskkonda eelkõige seoses vähenenud jäätmekogusega.

4.4.3. Mõju regionaalarengule

Plastkandekottide tarbimise vähendamisel ei ole mõju riigi regionaalpoliitika üldiste eesmärkide saavutamisel. Plastkandekottide tarbimise piiramine läbi hinnastamise ei sea ohtu inimeste põhivajaduste tagatust Eestis, kuna plastkandekottide asemel on kaubandusvõrgus olemas alternatiivsed variandid (nt tekstiilist kott). Samuti ei ole ette näha, et meetmete rakendamine võiks mõjutada Eesti eri piirkondade majanduslikku konkurentsivõimet.

¹⁶ Keskkonnaagentuuri kodulehekülj, <http://www.keskkonnainfo.ee/main/index.php/et/component/content/article/490?tmpl=component>, viimati külastatud 11.11.2015

¹⁷ Life cycle assessment of reusable and single-use plastic bags in California, 2011, <http://www.townoftruckee.com/home/showdocument?id=9386>

Käesolevast uuringust selgus, et suurim plastkandekottide tarbimine inimese kohta on Tartus, Paines, Viljandis, Raplas ja Rakveres, väga väike on tarbimine Valgas, Haapsalus ja Kärdlas (vt Tabel 5). Kohati erineb tarbimine mitukümmend korda, kuid siin tuleks ka arvestada valimisse kuulunud kaupluste arvuga ning vastamise protsendiga (vt Tabel 3). Seega ei ole ette näha, et meetmete rakendamisel võiks olla piirkonniti oluliselt erinev mõju.

4.4.4. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Plastkandekottide tarbimise vähendamisel ei ole mõju riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Plastkandekottide hinnastamine ning vastava tulu laekumine näiteks riigieelarvesse suurendaks avaliku sektori tulusid.

5. KASUTATUD KIRJANDUS

Bell, K., Cave, S. 2011. Comparison of Environmental Impact of Plastic, Paper and Cloth Bags. Research and Library Service Briefing Note, paper 36/11

Eunomia, 2012. Assistance to the Commission to complement an assessment of the socio-economic costs and benefits of options to reduce use of single-use plastic carrier bags in the EU, lõpparuanne.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2015/720, 29. aprill 2015, millega muudetakse direktiivi 94/62/EÜ seoses õhukeste plastkandekottide tarbimise vähendamisega, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32015L0720>

Kaubandusketid müüvad aastas miljoneid kilekotte, Ärileht 07.11.2014, <http://arileht.delfi.ee/news/uudised/kaubandusketid-muuvad-aastas-miljoneid-kilekotte?id=67047058>

Keskkonnaagentuuri kodulehekülg, <http://www.keskkonnainfo.ee/main/index.php/et/component/content/article/490?tmpl=component>, viimati külastatud 11.11.2015

Keskkonnaministeeriumi kodulehekülg, <http://www.envir.ee/et/uudised/eesti-toetab-kilekottide-vahendamist>, viimati külastatud 11.11.2015

Kilekotid tasuliseks: poeketid selgitavad, mis neid seni takistas ühekordsete kilekottide jagamine lõpetada. Kasulik.ee, 10.09.2015, <http://kasulik.delfi.ee/news/uudised/kilekotid-tasuliseks-poeketid-selgitavad-mis-neid-seni-takistas-uehekordsete-kilekottide-jagamine-lopetada?id=72419819>

Life cycle assessment of reusable and single-use plastic bags in California, 2011, <http://www.townoftruckee.com/home/showdocument?id=9386>

Mõjude hindamise meetodika, http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf

Olmejäätmete energiakasutuse tasu kehtestamise mõju analüüs, SEI 2014

Statistikaameti rahvastikuandmed 2014. a seisuga

Romulus, M-L. 2014. Eesti tarbijate hoiakud õhukeste plastkandekottide tasuta jagamise. Tallinna Tehnikaülikool, magistritöö